

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.07.2024 по 31.07.2024

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Цивільна юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду	8
2.1. Господарська юрисдикція	8
2.2. Цивільна юрисдикція	21
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України	24
3.1. Цивільна юрисдикція	24
4. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	29
5. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	32

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КК України	– Кримінальний кодекс України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Цивільна юрисдикція

З урахуванням акцесорного характеру зобов'язань за договором поруки лише після визнання (акцептування) Фондом гарантування вкладів фізичних осіб вимог кредитора такі вимоги можуть бути пред'явлені і до поручителя неплатоспроможного банку. Тому передбачений частиною четвертою статті 559 ЦК України шестимісячний строк на звернення кредитора до поручителя неплатоспроможного банку з позовною вимогою про погашення заборгованості доцільно обраховувати після завершення процедур тимчасової адміністрації та початку ліквідації банку з моменту акцептування Фондом кредиторських вимог за основним зобов'язанням (прийняття рішення виконавчою дирекцією Фонду про затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів).

Приписи пункту 3 частини другої статті 46 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» про те, що з дня призначення уповноваженої особи Фонду строк виконання всіх грошових зобов'язань банку вважається таким, що настав, треба розуміти так, що з моменту призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку кредитор після проведення заходів у процедурі тимчасової адміністрації та переходу до ліквідаційної процедури набуває права на заявлення всіх своїх вимог до боржника шляхом звернення до уповноваженої особи Фонду. Водночас усі подальші важелі цивільно-правового впливу на боржника, зокрема із застосуванням механізмів акцесорних зобов'язань, кредитор має можливість реалізувати після акцептування Фондом таких зобов'язань та затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів, а не під час тимчасової адміністрації чи відразу з початком ліквідації банку.

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову Одеського апеляційного суду від 24 листопада 2020 року та касаційною скаргою НБУ на додаткову постанову Одеського апеляційного суду від 24 грудня 2020 року за позовом НБУ до ОСОБА_1, АТ «Імексбанк», третя особа – Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд), про стягнення заборгованості, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

28 листопада 2014 року між НБУ та АТ «Імексбанк» укладений договір про надання стабілізаційного кредиту на строк до 28 листопада 2016 року, на забезпечення виконання зобов'язань за яким НБУ та ОСОБА_1 уклали договір поруки.

Постановою Правління НБУ від 21 травня 2015 року № 330 відкликано банківську ліцензію АТ «Імексбанк» з 27 травня 2015 року.

27 травня 2015 року виконавча дирекція Фонду прийняла рішення № 105 «Про початок процедури ліквідації АТ «Імексбанк» та призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку».

Рішенням Виконавчої дирекції Фонду від 14 вересня 2015 року № 124/15 затверджено реєстр акцептованих вимог кредиторів АТ «Імексбанк», у якому визнані кредиторські вимоги НБУ за договором від 28 листопада 2014 року.

У зв'язку з невиконанням позичальником АТ «Імексбанк» грошового зобов'язання, НБУ просило суд стягнути з ОСОБА_1 та АТ «Імексбанк» у солідарному порядку заборгованість за кредитним договором.

Суди розглядали справу неодноразово.

Місцевий суд дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення позову, оскільки НБУ звернувся до суду з позовом до поручителя ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором поза межами шестимісячного строку, визначеного частиною четвертою статті 559 ЦК України, яким суд вважав наступний день за днем початку процедури ліквідації АТ «Імексбанк».

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та задовольняючи позовні вимоги, суд апеляційної інстанції вказав, що строк пред'явлення вимоги до поручителя, визначений частиною четвертою статті 559 ЦК України, не можна вважати пропущеним, оскільки сторони договору поруки погодили, що договір діє до повного виконання позичальником та/або поручителем зобов'язань, що складають основне зобов'язання.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Як на момент укладення сторонами договору поруки, так і на момент пред'явлення позову в цій справі та його вирішення місцевим судом частина четверта статті 559 ЦК України передбачала, що порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки.

У пункті 14 договору поруки сторони погодили, що «цей договір набуває чинності з моменту його підписання сторонами. Сторони, керуючись умовами частини четвертої статті 559 ЦК України, встановили, що строком припинення поруки, встановленої цим договором, є повне виконання позичальником та/або поручителем зобов'язань, що складають основне зобов'язання».

Велика Палата Верховного Суду вчергове наголошує, що погоджена сторонами умова про чинність зобов'язань за договором поруки до повного виконання позичальником та/або поручителем основного зобов'язання, не є строком, встановленим у договорі поруки, в розумінні частини четвертої статті 559 ЦК України, оскільки строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами.

Тому Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновком апеляційного суду про те, що сторони в договорі визначили інший, ніж у частині четвертій статті 559 ЦК України, строк чинності поруки, та констатує необхідність

застосування припису речення другої частини четвертої статті 559 ЦК України про припинення поруки, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Зазначений шестимісячний строк є преклюзивним, тобто його вплив є підставою для припинення поруки, а отже і для відмови кредиторів у позові до поручителя. Цей строк не можна поновити, зупинити чи перервати.

Застосоване у другому реченні частини четвертої статті 559 ЦК України словосполучення «пред'явлення вимоги» до поручителя протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання як умови чинності поруки треба розуміти як пред'явлення кредитором у встановленому законом порядку протягом зазначеного строку саме позовної, а не будь-якої іншої вимоги до поручителя.

Водночас спірні правовідносини характеризуються наявністю специфічного суб'єктного складу, оскільки їх учасниками є: НБУ як кредитор останньої інстанції за законом та публічний регулятор; банк, що отримав кредит рефінансування від НБУ та в подальшому був визнаний неплатоспроможним, а також особа, яка виступила поручителем за виконання банком зобов'язань перед НБУ за кредитом рефінансування, що є передумовою для застосування до спірних правовідносин приписів Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон № 4452-VI (тут і далі – в редакції, чинній на момент початку процедури тимчасової адміністрації та ліквідації банку).

У статті 36 Закону № 4452-VI передбачені наслідки запровадження тимчасової адміністрації, які направлені на збереження активів неплатоспроможного банку та визначають порядок задоволення вимог кредиторів. Зокрема, встановлено заборону на задоволення вимог кредиторів з боку неплатоспроможного банку крім тих вимог, на які не поширюються обмеження частини шостої статті 36 цього Закону.

За змістом пункту 3 частини другої статті 46 Закону № 4452-VI з дня призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку строк виконання всіх грошових зобов'язань банку та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав.

У контексті цієї справи відповідач тлумачить положення пункту 3 частини другої статті 46 Закону № 4452-VI у такий спосіб, що з дня призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку змінюється така істотна умова кредитного договору, як строк виконання зобов'язання. Тим самим ОСОБА_1 пов'язує зміну істотних умов кредитного договору, укладеного в цій справі, не з волевиявленням сторони договору, а з рішенням суб'єкта владних повноважень про призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку.

На переконання Великої Палати Верховного Суду, застосування умов і правил статей 36 і 46 Закону № 4452-VI не є тією передбаченою законом підставою для зміни строку виконання неплатоспроможним банком зобов'язання за кредитним договором.

Наведені правові норми (частина п'ята статті 36 та пункт 3 частини другої статті 46 Закону № 4452-VI) спрямовані насамперед на виявлення усіх активів та пасивів банку, оцінку його реального фінансового стану, а так само для стимулювання кредиторів неплатоспроможного банку до заявлення своїх вимог у межах ліквідаційної процедури з метою виявлення усіх пасивів банку та не можуть сприйматися окремо від інших норм Закону № 4452-VI, які безпосередньо регулюють процедуру виведення банку з ринку, у тому числі із застосуванням у подальшому такого цивільно-правового механізму, як акцепт вимог кредитора.

Положення пункту 3 частини другої статті 46 Закону № 4452-VI лише в сукупності з частиною п'ятою статті 45 та частинами першою, другою статті 49 цього Закону, якими врегульовано механізм ініціювання кредитором як стороною договору зміни (настання) строку виконання зобов'язання шляхом пред'явлення вимог до боржника та їх подальшого акцепту Фондом як управителем активами та пасивами боржника, є підставою для зміни договору в односторонньому порядку в розумінні частини другої статті 651 ЦК України, а саме для настання строку виконання зобов'язань неплатоспроможного банку перед кредитором.

У Законі № 4452-VI простежується комплексний, а не індивідуальний підхід до виконання зобов'язань неплатоспроможного банку. Так, уповноважена особа Фонду не має права здійснювати задоволення вимог кредиторів до затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів, за винятком погашення за погодженням з виконавчою дирекцією Фонду вимог за правочинами, що забезпечують проведення ліквідаційної процедури (частина шоста статті 49 Закону № 4452-VI).

Тлумачення наведених норм права дає підстави для висновку, що необхідною умовою для задоволення вимог кредитора неплатоспроможного банку є акцептування його вимог уповноваженою особою Фонду на ліквідацію такого неплатоспроможного банку, а також їх затвердження Фондом, оскільки у протилежному випадку такі вимоги вважатимуться погашеними та не підлягатимуть задоволенню.

З урахуванням акцесорного характеру зобов'язань за договором поруки лише після визнання (акцептування) Фондом вимог кредитора такі вимоги можуть бути пред'явлені і до поручителя неплатоспроможного банку. Тому шестимісячний строк на звернення кредитора до поручителя неплатоспроможного банку з позовною вимогою про погашення заборгованості доцільно обраховувати по завершенню процедур тимчасової адміністрації та початку ліквідації банку з моменту акцептування Фондом кредиторських вимог за основним зобов'язанням (прийняття рішення Виконавчою дирекцією Фонду про затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів).

На переконання Великої Палати Верховного Суду, приписи пункту 3 частини другої статті 46 Закону № 4452-VI про те, що з дня призначення уповноваженої особи Фонду строк виконання всіх грошових зобов'язань банку вважається таким, що настав, треба розуміти так, що з моменту призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку кредитор, після проведення заходів у процедурі тимчасової адміністрації та переходу до ліквідаційної процедури, набуває права

на заявлення всіх своїх вимог до боржника шляхом звернення до уповноваженої особи Фонду. Водночас усі подальші важелі цивільно-правового впливу на боржника, зокрема із застосуванням механізмів акцесорних зобов'язань, кредитор має можливість реалізувати після акцептування Фондом таких зобов'язань та затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів, а не під час тимчасової адміністрації чи відразу з початком ліквідації банку.

У справі, яка переглядається, суди встановили, що рішенням виконавчої дирекції Фонду від 14 вересня 2015 року № 124/15 затверджено реєстр акцептованих вимог кредиторів АТ «Імексбанк», у якому кредиторські вимоги НБУ за договором від 28 листопада 2014 року № 60 визнані на суму 309 838 356,16 грн.

Тому саме з 14 вересня 2015 року після визнання вимог НБУ як кредитора АТ «Імексбанк» позивач набув права вимоги до ОСОБА_1 як поручителя неплатоспроможного банку за вимогами, акцептованими Фондом.

З огляду на те, що позов у цій справі пред'явлено у січні 2016 року, наявні підстави для висновку, що НБУ дотримав передбачений частиною четвертою статті 559 ЦК України строк пред'явлення вимог до поручителя банку.

З огляду на викладене, апеляційний суд дійшов правильного висновку про наявність підстав для стягнення з ОСОБА_1 як поручителя заборгованості за кредитним договором, проте помилився з мотивами такого задоволення, застосувавши норми матеріального права, які застосуванню не підлягали, зокрема правила частини четвертої статті 559 ЦК України в редакції Закону № 2478-VIII, який уведено в дію вже після виникнення спірних правовідносин та ухвалення місцевим судом у цій справі рішення по суті спору. Тому постанова апеляційного суду підлягає зміні шляхом викладення її мотивувальної частини в редакції цієї постанови.

Висновки, викладені в цій постанові, застосовні виключно до подібних правовідносин поруки, які склалися в процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку та характеризуються наявністю специфічного суб'єктного складу. Учасниками таких правовідносин є: НБУ як кредитор останньої інстанції за законом та публічний регулятор; банк, що отримав кредит рефінансування від НБУ та в подальшому був визнаний неплатоспроможним, а також особа, яка виступила поручителем за виконання банком зобов'язань перед НБУ за кредитом рефінансування.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 12 червня 2024 року у справі № 522/179/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088915>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду

2.1. Господарська юрисдикція

ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо внесення змін до договору оренди в разі зміни нормативної грошової оцінки земельної ділянки, визначивши, що з моменту початку застосування зміненої нормативної грошової оцінки земельної ділянки державної або комунальної власності автоматично змінюються і права та обов'язки сторін договору оренди в частині розміру орендної плати, визначеної у відсотковому співвідношенні до нормативної грошової оцінки. У таких правовідносинах відсутній обов'язок сторін вносити зміни до договору оренди шляхом укладення додаткової угоди, оскільки обов'язок сплачувати орендну плату відповідно до зміненої нормативної грошової оцінки земельної ділянки виникає в орендаря з моменту початку застосування такої нормативної грошової оцінки.

Належним способом захисту орендодавця в разі зміни розміру орендної плати у зв'язку зі зміною нормативної грошової оцінки земельної ділянки державної чи комунальної власності є позовна вимога про стягнення орендної плати, не сплаченої орендарем. Несплачена орендна плата підлягає стягненню за весь період прострочення з моменту початку застосування рішення ради щодо зміни розміру нормативної грошової оцінки земельних ділянок державної та комунальної власності

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ПП «Курорт-сервіс» на постанову Західного апеляційного господарського суду від 26 червня 2023 року та рішення Господарського суду Львівської області від 28 березня 2023 року за позовом Східницької селищної ради до ПП «Курорт-сервіс» про визнання укладеною додаткової угоди від 02 вересня 2022 року до договору оренди землі від 06 вересня 2004 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

06 вересня 2004 року між Східницькою селищною радою (орендодавець) та ПП «Курорт-сервіс» (орендар) укладено на 49 років договір оренди земельної ділянки комунальної власності для будівництва та обслуговування готелю курортного типу (далі – Договір оренди).

Згідно з пунктом 5 Договору оренди нормативна грошова оцінка земельної ділянки становить 300 000 грн (15 грн за 1 м²).

02 січня 2006 року сторонами укладено додаткову угоду до Договору оренди, якою внесено зміни до зазначеного договору в частині розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки та розміру і порядку внесення орендної плати.

10 вересня 2008 року сторонами укладено додаток до Договору оренди, яким внесено зміни до договору в частині розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки та орендної плати.

08 грудня 2021 року Східницька селищна рада прийняла рішення, пунктом 1 якого затвердила технічну документацію з нормативної грошової оцінки земельної ділянки, що орендується.

У пункті 2 рішення встановлено, що нормативна грошова оцінка земельної ділянки становить 9 757 079 грн (487,85 грн за 1 м²).

Згідно з витягом з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки від 01 листопада 2021 року нормативна грошова оцінка земельної ділянки, яка є об'єктом оренди за Договором оренди, становить 9 757 079 грн (487,85 грн за 1 м²).

У зв'язку зі зміною нормативної грошової оцінки земельної ділянки є підстави для внесення змін до договору оренди землі в частині розміру орендної плати, тому Східницька селищна рада звернулась до суду з цим позовом.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково. Визнав укладеною спірну додаткову угоду. Суд апеляційної інстанції частково змінив рішення суду першої інстанції в частині дати, з якої суд визнав укладеною спірну додаткову угоду.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Статтею 13 Закону України «Про оцінку земель» встановлено випадки обов'язкового проведення грошової оцінки земельних ділянок. Відповідно до абзацу другого частини першої статті 13 Закону України «Про оцінку земель» нормативна грошова оцінка земельних ділянок проводиться у разі, зокрема, визначення розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності.

Порядок затвердження технічної документації з оцінки земель визначений статтею 23 Закону України «Про оцінку земель». Частинами першою, третьою та четвертою цієї статті передбачено, що технічна документація з бонітування ґрунтів та нормативної грошової оцінки земельних ділянок затверджується відповідною сільською, селищною, міською радою. Рішення рад, зазначених у цій статті, щодо технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок набирають чинності у строки, встановлені відповідно до пункту 271.2 статті 271 Податкового кодексу України.

Пунктом 271.2 статті 271 Податкового кодексу України встановлено, що рішення рад щодо нормативної грошової оцінки земельних ділянок офіційно оприлюднюється відповідним органом місцевого самоврядування до 15 липня року, що передує бюджетному періоду, в якому планується застосування нормативної грошової оцінки земель або змін (плановий період). В іншому разі норми відповідних рішень застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим періодом.

Положеннями пункту 289.1 статті 289 Податкового кодексу України передбачено, що для визначення розміру податку та орендної плати використовується нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до законодавства.

Отже, нормативна грошова оцінка земель встановлюється шляхом затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок, яка здійснюється відповідною сільською, селищною, міською радою. Зазначене імперативне регулювання унеможливорює встановлення нормативної грошової оцінки земельних ділянок договором, зокрема договором між органом місцевого самоврядування і орендарем.

Водночас обов'язковість врахування нормативної грошової оцінки земельної ділянки державної та комунальної власності під час визначення розміру орендної плати встановлена законом (абзац другий частини першої статті 13 Закону України «Про оцінку земель»). Отже, у разі зміни нормативної грошової оцінки земельної ділянки державної та комунальної власності змінюється також розмір орендної плати. Зазначене відповідає положенням частини другої статті 632 ЦК України, відповідно до якої зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду висноує, що з моменту початку застосування відповідно до пункту 271.2 статті 271 Податкового кодексу України нового розміру нормативної грошової оцінки земельних ділянок державної та комунальної власності автоматично змінюються і права та обов'язки сторін договору оренди в частині розміру орендної плати, якщо він визначений у відсотковому співвідношенні до нормативної грошової оцінки.

Разом з тим, Велика Палата Верховного Суду зауважила, що задоволення позовної вимоги про визнання укладеною спірної додаткової угоди про внесення змін до договору оренди земельної ділянки державної або комунальної власності, які пов'язані тільки зі зміною нормативної грошової оцінки земельної ділянки, не приведе до захисту прав чи інтересів позивача, оскільки судові рішення про визнання укладеною спірної додаткової угоди не матиме наслідком стягнення з відповідача орендної плати відповідно до зміненого розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Орендодавець у випадку зміни розміру орендної плати у зв'язку зі зміною нормативної грошової оцінки земельної ділянки державної чи комунальної власності вправі вимагати від орендаря сплати орендної плати у зміненому розмірі, в тому числі і шляхом звернення до суду з позовом про стягнення спірної суми.

Належному способу захисту орендодавця у такому випадку відповідає позовна вимога про стягнення орендної плати, не сплаченої орендарем. Водночас несплачена орендна плата підлягає стягненню за весь період прострочення з моменту початку застосування відповідно до пункту 271.2 статті 271 Податкового кодексу України рішення ради щодо зміни розміру нормативної грошової оцінки земельних ділянок державної та комунальної власності.

Тож Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про неналежність заявленого позивачем способу захисту, що є самостійною підставою для відмови у позові.

У постанові від 09 листопада 2021 року у справі № 635/4233/19 Велика Палата Верховного Суду виснувала, що зміна нормативної грошової оцінки земельної ділянки є підставою для перегляду розміру орендної плати незалежно від домовленості сторін у договорі оренди землі про можливість такої зміни. Ухвалила нове рішення, яким внесла зміни до договору оренди землі з урахуванням зміненої нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Із системного аналізу приписів Закону України «Про оренду землі», Закону України «Про оцінку земель», Податкового кодексу України слідує висновок, що зміна нормативної грошової оцінки земельних ділянок державної та комунальної власності призводить до зміни розміру орендної плати.

Технічну документацію з нормативної грошової оцінки земельної ділянки, що орендується, затверджує орган місцевого самоврядування відповідним рішенням. В органу місцевого самоврядування відсутній обов'язок узгоджувати таке рішення з орендарем земельної ділянки.

Натомість в орендаря земельної ділянки державної або комунальної власності з моменту введення в дію нормативної грошової оцінки земельної ділянки виникає обов'язок сплачувати орендну плату відповідно до зміненої нормативної грошової оцінки.

З огляду на викладене вище Велика Палата Верховного Суду конкретизує свій висновок щодо застосування у сукупності статей 5, 13 Закону України «Про оцінку земель», статті 21 Закону України «Про оренду землі», пункту 271.2 статті 271 Податкового кодексу України, викладений у постанові від 09 листопада 2021 року у справі № 635/4233/19, про те, що зміна нормативної грошової оцінки земельної ділянки є підставою для перегляду розміру орендної плати.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 5 червня 2024 року у справі № 914/2848/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396090>.

ВП ВС уточнила власний правовий висновок щодо права органів Держгеокадастру на звернення до суду, визначивши, що органи Держгеокадастру можуть звертатися до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень з нагляду (контролю) за дотриманням земельного законодавства, використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності в тих випадках, коли це прямо визначено у відповідних нормативно-правових актах (зокрема, з позовами щодо відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, повернення самовільно зайнятих чи тимчасово зайнятих земельних ділянок, строк користування якими закінчився).

Органи Держгеокадастру не мають повноважень звертатися з позовом до суду про визнання незаконним та скасування рішення органу місцевого самоврядування щодо зміни цільового призначення земельної ділянки, міська рада є відповідачем, а тому статусом позивача має наділятися прокурор

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу заступника начальника Департаменту представництва інтересів держави в суді Офісу Генерального прокурора на постанову Північного апеляційного господарського суду від 23 березня 2021 року за позовом заступника керівника Черкаської місцевої прокуратури (далі – прокурор) до Черкаської міської ради, ПП «Інвестиційно-будівельна компанія «Будгарант»» про визнання незаконним і скасування рішення

Черкаської міської ради та визнання недійсними змін до договору оренди землі, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Звертаючись до суду з позовом, прокурор стверджував, що рішення міської ради та внесені на його підставі зміни до договору оренди землі порушують інтереси держави, що полягає в незаконній зміні цільового призначення земельних ділянок із земель водного фонду на землі житлової та громадської забудови.

За доводами прокурора, він звернувся як самостійний позивач, оскільки відсутній орган державної влади, до компетенції якого віднесені повноваження здійснювати захист законних інтересів держави у спірних правовідносинах.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що прокурор не є належним позивачем у спірних відносинах та перебрав на себе функції контролюючого органу – Держгеокадастру, що має компетенцію та повноваження щодо здійснення державного контролю за дотриманням земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій та форм власності. Натомість апеляційний суд не погодився з таким рішенням суду першої та задовольнив позов прокурора.

Верховний Суд передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

За результатами нового розгляду постановою апеляційного господарського позов прокурора залишено без розгляду.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У цій справі Черкаська міська рада, здійснюючи право розпорядження землею в межах територіальної громади, є учасником цивільних правовідносин (стороною договору оренди землі). Рішенням від 17 листопада 2016 року Черкаська міська рада змінила цільове призначення земельної ділянки та на підставі зазначеного рішення уклала зміни до договору оренди землі.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що прокурор оскаржив рішення Черкаської міської ради, саме тому визначив останню відповідачем.

Процесуальний статус сторін у подібних спорах залежить як від наявності чи відсутності повноважень органів влади здійснювати захист законних інтересів держави у спірних правовідносинах, так і від наведеного прокурором обґрунтування наявності підстав для представництва інтересів держави у конкретній справі.

У цій справі прокурор як в апеляційній, так і в касаційній скаргах зауважував, що порушення інтересів держави полягає в незаконній зміні Черкаською міською радою цільового призначення земельних ділянок із земель водного фонду на землі житлової та громадської забудови.

Зазначена вище земельна ділянка є специфічним об'єктом комунальної власності, адже належить до обмежених ресурсів, що зумовлює встановлення особливого правового режиму його використання та здійснення прав щодо нього.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що у цій справі прокурор звернувся з позовом, спрямованим на захист інтересів держави, які виходять

за межі інтересів територіальної громади Черкас, від стверджуваного прокурором порушення, в тому числі з боку відповідача-1 – Черкаської міської ради.

У разі, якщо державний орган або орган місцевого самоврядування діє або приймає рішення всупереч закону та інтересам Українського народу, прокурор має право діяти на захист порушених інтересів держави шляхом подання відповідного позову до суду. В цьому випадку органи, які прийняли рішення чи вчинили дії, що, на думку прокурора, порушують інтереси держави, набувають статусу відповідача.

Орган державної влади (або місцевого самоврядування), який порушив права держави чи територіальної громади прийняттям незаконного рішення від імені відповідного суб'єкта права, не може (в силу відсутності повноважень на захист) та не повинен (з огляду на відсутність спору з іншим учасником цивільних правовідносин) бути позивачем за позовом прокурора, спрямованим на оскарження незаконного рішення цього ж органу та відновлення порушених прав і законних інтересів держави чи територіальної громади. В процесуальному аспекті орган, який прийняв такий акт, не має зацікавленості у задоволенні позовних вимог, відстоюючи правомірність своїх дій, що суперечить правовому статусу позивача. Водночас доведення правомірності дій, які оспоруються позивачем, забезпечується процесуальними повноваженнями відповідача.

При цьому фактичним позивачем за позовом, поданим в інтересах держави, є держава, а не відповідний орган або прокурор.

Отже, з метою реалізації конституційної функції представництва інтересів держави прокурор може звернутися з позовом в інтересах держави у разі зміни органом місцевого самоврядування цільового призначення земельної ділянки (з земель водного фонду на землі житлової та громадської забудови). З огляду на стверджуване порушення Черкаською міською радою інтересів держави прокурор правильно визначив її відповідачем у цій справі.

Щодо наявності / відсутності іншого компетентного органу, який міг звернутися до суду для захисту інтересів держави, Велика Палата Верховного Суду зауважує, що Держгеокадастр у сфері земельних відносин може виступати у двох різних правових статусах: 1) як центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого відноситься реалізація державного контролю за використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів 2) як суб'єкт здійснення права державної власності на землю. Обсяг повноважень Держгеокадастру (зокрема і щодо звернення до суду з тим чи іншим позовом) при захисті земельних прав може відрізнятись залежно від правового статусу Держгеокадастру у спірних правовідносинах.

У правовідносинах, що склались у цій справі, Держгеокадастр має виконувати функції державного контролю за використанням та охороною земель. Реалізуючи державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, у сфері земельних відносин, Держгеокадастр повинен діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Законом України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» визначено дії, які має вчиняти Держгеокажастр, зокрема, у випадку виявлення невідповідності законодавству рішення, прийнятого, зокрема, органом місцевого самоврядування – вносити до цього органу відповідне клопотання.

Водночас статтею 152 ЗК України, статтею 10 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», пунктом 51 Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 року № 15 також визначено перелік позовів, з якими Держгеокадастр має право звертатись до суду, виконуючи функції державного контролю за використанням та охороною земель.

Отже, органи Держгеокадастру можуть звертатись до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень з нагляду (контролю) за дотриманням земельного законодавства, використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності - у випадках, які визначені у відповідних нормативно-правових актах, що регламентують повноваження Держгеокадастру (зокрема, з позовами щодо відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, повернення самовільно зайнятих чи тимчасово зайнятих земельних ділянок, строк користування якими закінчився).

За обставин цієї справи, органи Держгеокадастру не мають повноважень звертатись з позовом до суду, тому статусом позивача має наділятися прокурор. Зважаючи на викладене вище, прокурор не повинен був попередньо, до звернення до суду, повідомляти про це Черкаську міську раду та/або Держгеокадастр.

Узагальнюючи наведені у цій постанові висновки щодо застосування норм права, Велика Палата Верховного Суду висновує, що: 1) прокурор звертається до суду в інтересах держави в особі органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, якщо: орган є учасником спірних відносин і сам не порушує інтересів держави, але інший учасник порушує (або учасники порушують) такі інтереси; орган не є учасником спірних відносин, але наділений повноваженнями (компетенцією) здійснювати захист інтересів держави, якщо учасники спірних відносин порушують інтереси держави; 2) прокурор звертається до суду в інтересах держави як самостійний позивач, якщо: відсутній орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах; орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, є учасником спірних відносин і сам порушує інтереси держави.

У цій справі прокурор як в апеляційній, так і в касаційній скаргах зауважував, що порушення інтересів держави Черкаською міською радою полягає у незаконній зміні категорії земель за цільовим призначенням.

Рішення Черкаської міської ради від 17 листопада 2016 року (в частині зміни цільового призначення земельної ділянки) не вичерпало своєї дії виконанням (укладенням відповідного договору тощо).

Зазначене рішення наразі є чинним та породжує відповідні правові наслідки.

Отже, якщо прокурор вважає що порушення інтересів держави полягає у незаконній зміні категорії земель за цільовим призначенням, то вимога про визнання незаконним та скасування рішення Черкаської міської ради від 17 листопада 2016 року (у частині зміни цільового призначення земельної ділянки) є належною та ефективною.

З огляду на викладене та з метою забезпечення єдності судової практики, Велика Палата Верховного Суду уточнює висновок, викладений у пункті 50 постанови від 01 червня 2021 року у справі № 925/929/19 щодо права органів Держгеокадастру на звернення до суду з відповідними позовними вимогами, виклавши його в такій редакції: органи Держгеокадастру можуть звертатись до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень з нагляду (контролю) за дотриманням земельного законодавства, використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності в тих випадках, коли це прямо визначено у відповідних нормативно-правових актах (зокрема, з позовами щодо відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, повернення самовільно зайнятих чи тимчасово зайнятих земельних ділянок, строк користування якими закінчився).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 11 червня 2024 року у справі № 925/1133/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396091>.

Штраф, передбачений абзацом третім частини другої статті 231 ГК України, застосовується до боржника, який порушив господарське зобов'язання, за сукупності таких умов: інший розмір певного виду штрафних санкцій не передбачений договором або законом; порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектору економіки; допущено прострочення виконання негрошового зобов'язання, пов'язаного з обігом (поставкою) товарів, виконанням робіт, наданням послуг, з вартості яких і вираховується у відсотковому відношенні розмір штрафу.

Правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу грошима, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати, є грошовим зобов'язанням, а тому за порушення такого зобов'язання не може бути нарахований штраф в порядку абзацу третього частини другої статті 231 ГК України.

Ухвалюючи рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, суд має право відповідно до частини десятої статті 238 ГПК України (частин десятої та одинадцятої статті 265 ЦПК України) зазначити в рішенні про нарахування відповідних або відсотків, або ж пені до моменту виконання рішення. Не допускається зазначити в рішенні про одночасне нарахування відповідних відсотків та пені до моменту виконання рішення суду.

Особа, яка понесла судові витрати під час апеляційного чи касаційного перегляду додаткового судового рішення про розподіл судових витрат, має право

на відшкодування таких витрат, що відповідатиме принципу господарського судочинства, передбаченому в пункті 12 частини третьої статті 2 ГПК України

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги АТ «НАЕК «Енергоатом» на рішення Господарського суду міста Києва від 20 квітня 2023 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 24 жовтня 2023 року, на додаткове рішення Господарського суду міста Києва від 10 травня 2023 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 24 жовтня 2023 року, на додаткову постанову Північного апеляційного господарського суду від 27 листопада 2023 року, на додаткову постанову Північного апеляційного господарського суду від 28 листопада 2023 року за позовом Корпорації «ТСМ Груп» до АТ «НАЕК «Енергоатом» про стягнення 7 149 465,06 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

01 березня 2019 року ДП «НАЕК «Енергоатом» (замовник) та Корпорація «ТСМ Груп» (генеральний підрядник) уклали договір на виконання комплексу будівельно-монтажних робіт.

Сторони визначили, що договір набирає чинності з дати його підписання сторонами та скріплення печатками і діє до 30 березня 2024 року.

Позивач виконав, а відповідач прийняв роботу, що підтверджується актами приймання виконаних будівельних робіт та довідками про їх вартість за період з 26 квітня 2019 року до 15 грудня 2020 року.

Відповідач у період з 17 грудня 2019 року до 13 квітня 2021 року згідно з платіжними дорученнями здійснив часткову оплату виконаних позивачем робіт.

Оскільки відповідач повністю не оплатив вартість виконаних робіт за договором, позивач звернувся до суду з позовом про стягнення заборгованості, на яку нараховано пеню, штраф, 3 % річних та інфляційні втрати. Крім того, просив суд відповідно до частини десятої статті 238 ГПК України зазначити в рішенні про нарахування 3 % річних та пені на суму боргу до моменту виконання рішення.

Рішенням суду першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задоволено частково. Суд першої інстанції визнав обґрунтованим та доведеним позов у частині вимоги позивача щодо стягнення заборгованості за виконані роботи, пені, 3 % річних, інфляційних втрат, а також штрафу, нарахованого на підставі абзацу третього частини другої статті 231 ГК України, оскільки відповідач є підприємством державного сектора економіки.

Суд першої інстанції також зробив висновок про можливість одночасного нарахування 3 % річних та пені на фактичну (не сплачену) суму основного боргу до моменту повної оплати основного боргу.

Додатковою постановою апеляційний господарський суд стягнув з відповідача на користь позивача грошові кошти на відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, пов'язаних з розглядом апеляційної скарги на додаткове рішення суду першої інстанції.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Щодо нарахування штрафу на підставі абзацу третього частини другої статті 231 ГК України

Законом щодо окремих видів зобов'язань може бути визначений розмір штрафних санкцій, зміна якого за погодженням сторін не допускається (частина перша статті 231 ГК України).

Відповідно до частини другої статті 231 ГК України у разі якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах, зокрема, за порушення строків виконання зобов'язання стягується пеня у розмірі 0,1 % вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі 7 % вказаної вартості (абзац третій).

Тлумачення приписів наведеної норми права дозволяє зробити висновок, що застосування до боржника, який порушив господарське зобов'язання, санкції у виді штрафу, передбаченого абзацом третім частини другої статті 231 ГК України, можливе за сукупності таких умов: якщо інший розмір певного виду штрафних санкцій не передбачено договором або законом; якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки; якщо допущено прострочення виконання негрошового зобов'язання, пов'язаного з обігом (поставкою) товарів, виконанням робіт, наданням послуг, з вартості яких і вираховують у відсотковому відношенні розмір штраф.

Суди першої та апеляційної інстанцій не врахували, що між сторонами у цій справі виникло зобов'язання з оплати виконаних робіт за договором підряду, тобто грошове зобов'язання, відповідальність за порушення якого регулюють приписи частини шостої статті 231 ГК України, за змістом якої штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

Умовами укладеного між сторонами договору не передбачено відповідальності у виді штрафу за порушення виконання замовником зобов'язань з оплати виконаних підрядником робіт за договором.

Натомість сторони в договорі передбачили відповідальність в розмірі, визначеному в частині другій статті 231 ГК України, лише для генерального підрядника за невиконання / неналежне виконання ним робіт в погоджений строк, тобто за невиконання зобов'язання, яке має негрошовий характер.

Ураховуючи наведене, суди першої та апеляційної інстанцій помилково застосували до спірних правовідносин правила абзацу третього частини другої

статті 231 ГК України та стягнули з відповідача штраф в розмірі 6 560,22 грн, тому оскаржувані судові рішення в цій частині підлягають скасуванню з ухваленням нового - про відмову в задоволенні зазначеної позовної вимоги.

Щодо застосування частини десятої статті 238 ГПК України (частини десятої, одинадцятої статті 265 ЦПК України)

Корпорація у позові заявила клопотання про здійснення нарахування 3 % річних та пені до моменту виконання рішення суду.

З метою впровадження в українське право дієвого механізму процесуальної економії з 01 січня 2019 року введено в дію частину десяту статті 238 ГПК України та частини десяту, одинадцяту статті 265 ЦПК України, відповідно до яких суд, приймаючи рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, може зазначити в рішенні про нарахування відповідних відсотків або пені до моменту виконання рішення з урахуванням приписів законодавства України, що регулюють таке нарахування. Остаточна сума відсотків (пені) у такому випадку розраховується за правилами, визначеними у рішенні суду, органом (особою), що здійснює примусове виконання рішення суду і відповідні дії (рішення) якого можуть бути оскаржені в порядку, передбаченому розділом VI цього Кодексу.

Зміст частини десятої статті 238 ГПК України (частини десятої, одинадцятої статті 265 ЦПК України) про те, що суд може зазначити в рішенні про нарахування відсотків або пені до моменту виконання рішення, дає можливість висувати, що суд вчиняє такі дії на вимогу позивача. За власною ініціативою суд не може зазначити в рішенні про таке подальше нарахування відсотків або пені на майбутнє.

Використовуючи в абзаці першому частини десятої статті 238 ГПК України (частині десятій статті 265 ЦПК України) сполучник «або» під час формулювання вимог до змісту судового рішення, законодавець у такий спосіб прямо виключив (через імперативну альтернативність нарахування або відсотків, або пені) одночасність стягнення відсотків і пені. У такий спосіб гарантується справедливості відповідальності, що покладатиметься на відповідача за судовим рішенням на майбутнє.

Вказівка у судовому рішенні про стягнення боргу, на який нараховують відсотки або пеню, про їх одночасне нарахування за весь період до виконання відповідного судового рішення є недопустимою, оскільки це прямо суперечить імперативним приписам частини десятої статті 238 ГПК України та частини десятої, одинадцятої статті 265 ЦПК України (або відсотки, або пеня), принципу верховенства права у частині правової визначеності та унеможливорює гарантування реалізації засади справедливості в будь-який момент під час фактичного виконання судового рішення.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає помилковим і таким, що не відповідає приписам частини десятої статті 238 ГПК України, зазначення судом першої інстанції в рішенні суду про одночасне нарахування пені та відсотків до моменту виконання рішення суду.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що нарахування пені або відсотків у порядку частини десятої статті 238 ГПК України, частин десятої, одинадцятої статті 265 ЦПК України ґрунтується на підставі тих самих норм матеріального права, які є й підставою для задоволення позову про стягнення відсотків або пені за порушення виконання грошового зобов'язання. Тобто це ті самі відсотки чи пеня, але продовжені на наступний період часу, протягом якого зобов'язання не виконується. Зазначені правові норми не визначають якоїсь іншої особливої правової природи відсотків чи пені, які нараховуються до моменту виконання судового рішення.

Відтак передбачені частиною другою статті 625 ЦК України 3 % річних охоплюються приписами частини десятої статті 238 ГПК України (частин десятої, одинадцятої статті 265 ЦПК України), якщо позивач заявив позовну вимогу про стягнення 3 % річних за порушення виконання грошового зобов'язання, а суд задовольнив цю вимогу.

Велика Палата Верховного Суду дійшла переконання, що не можна вважати, що частина десята статті 238 ГПК України містить іншу норму закону, яка регулює відповідні відносини, тобто є спеціальною нормою стосовно загальної норми, що міститься у частині шостій статті 232 ГК України. Приписи частини десятої статті 238 ГПК України як норми процесуального права не регулюють відносини господарсько-правової відповідальності за невиконання договірної зобов'язання.

Тож у господарських зобов'язаннях строк нарахування пені на підставі частини десятої статті 238 ГПК України не повинен перевищувати шести місяців, якщо інший строк не встановлений спеціальним законом, який містить норми матеріального права, що регулюють відносини господарсько-правової відповідальності, чи договором.

З огляду на те, що не допускається зазначати в рішенні про нарахування одночасно відповідних відсотків та пені до моменту виконання рішення суду; позивач не висловив бажання захистити своє право на своєчасне виконання судового рішення шляхом обрання лише 3 % річних або ж лише пені; обставин, які б унеможливили донарахування таких грошових коштів суди не встановили, а суд касаційної інстанції є судом права, а не факту та здійснює розгляд справи в межах, визначених статтею 300 ГПК України, зокрема, не має права встановлювати обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду; а також застосувавши у цій справі критерії розумності, справедливості та пропорційності, - Велика Палата Верховного Суду визнала за можливе залишити в силі оскаржувані рішення в частині продовження нарахування пені з урахуванням зменшення її розміру на 90 % починаючи з 04 лютого 2023 року до повної сплати суми основного боргу, але не довше ніж до дати скасування дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), що вважатиметься достатнім для стимулювання боржника виконати судові рішення якнайшвидше.

Щодо відшкодування судових витрат за перегляд додаткового рішення про розподіл таких судових витрат

За змістом статті 244 ГПК України додаткове судове рішення є похідним від первісного судового акта, є його невід'ємною складовою. Додаткове судове рішення є засобом усунення неповноти судового рішення.

Особа, яка понесла судові витрати під час апеляційного чи касаційного перегляду додаткового судового рішення про розподіл судових витрат, має право на відшкодування таких витрат, що відповідатиме принципу господарського судочинства, передбаченому у пункті 12 частини третьої статті 2 ГПК України. Під час вирішення цього питання суд має керуватися критеріями, визначеними у частині п'ятій статті 126 та частині п'ятій статті 129 ГПК України.

Відповідно Велика Палата Верховного Суду не встановила правових підстав позбавити АТ «НАЕК «Енергоатом» права на відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, надану в суді апеляційної інстанції під час перегляду додаткового рішення суду першої інстанції, оскільки це порушуватиме гарантований національним законодавством принцип відшкодування судових витрат стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, а також засади розумності та справедливості.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 5 червня 2024 року у справі № 910/14524/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088907>.

2.2. Цивільна юрисдикція

ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо повернення судового збору в разі закриття провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, визначивши, що в разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України у випадку, коли сторона не звернулася із заявою про направлення справи за встановленою юрисдикцією в межах строку, встановленого цим Кодексом, за її заявою слід здійснити розподіл судових витрат, повернути судовий збір з державного бюджету.

У разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України та за наявності заяви позивача про направлення справи для продовження розгляду за встановленою юрисдикцією розгляд такої справи не закінчується, а може бути продовженим компетентним судом, за результатом якого і буде здійснено розподіл судових витрат, повернення судового збору з державного бюджету

Велика Палата Верховного Суду розглянула клопотання ОСОБА_1 про повернення судового збору за подання апеляційної та касаційної скарги і ТОВ «Євро інвестментс груп» (далі – ТОВ «ЄІГ») про повернення судового збору за подання касаційної скарги на рішення Солом'янського районного суду міста Києва від 31 серпня 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 28 квітня 2021 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі ТОВ «ФК «Фіневровектор» звернулося до суду загальної юрисдикції з позовом до ТОВ «Науково-виробнича упродажувальна комерційна фірма «ЕСКО» ЛТД, ОСОБА_1, ТОВ «ЄІГ», Міністерства юстиції України про визнання права іпотекодержателя за позивачем, визнання недійсними договорів іпотеки та купівлі-продажу, скасування реєстраційних записів, визнання відсутнім права іпотекодержателя у ОСОБА_1, визнання протиправними та скасування наказів Міністерства юстиції України.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін апеляційним судом, позов задоволено.

Постановою від 14 грудня 2021 року Перша судова палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду частково задовольнила касаційні скарги ОСОБА_1 та Міністерства юстиції України, скасувала рішення судів. Провадження у справі закрила.

Повідомила ТОВ «ФК «Фіневровектор», що розгляд справи за його позовом віднесено до юрисдикції господарських судів.

Ухвалою від 26 січня 2022 року Перша судова палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду передала справу для продовження розгляду до Господарського суду м. Києва.

У листопаді 2022 року ОСОБА_1 звернулася з клопотанням до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо повернення їй грошових коштів за подання нею апеляційної та касаційної скарг, посилаючись на пункт 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір».

У свою чергу ТОВ «ЄІГ» у березні 2023 року також звернулося із клопотанням про повернення грошових коштів за подання касаційної скарги у зв'язку із закриттям провадження у справі та направленням справи за встановленою юрисдикцією.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (пункт 1 частини першої статті 255 ЦПК України).

За пунктом 2 частини першої статті 409 ЦПК України суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має, зокрема, право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, за встановленою підсудністю або для продовження розгляду.

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила за ухвалою суду в разі закриття провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях (пункт 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір»).

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що у разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України суд касаційної інстанції наділений повноваженнями постановити за заявою

позивача ухвалу про її передачу для продовження розгляду до суду першої інстанції, до юрисдикції якого віднесено розгляд такої справи, а тому її розгляд не закінчується і продовжується компетентним судом, за результатом якого буде здійснено розподіл судових витрат.

Системний аналіз частини тринадцятої статті 141 ЦПК України, частини чотирнадцятої статті 129 ГПК України та частини шостої статті 139 КАС України, дає підстави для висновку про те, що в разі якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції не змінює рішення або не ухвалює нове, розподіл судових витрат не здійснюється.

Отже, виходячи з аналізу зазначеного законодавства, немає підстав вважати, що судовий збір при передачі справи за підсудністю іншому суду повинен сплачуватись повторно на рахунок того суду, де справа розглядається фактично. Перерозподіл сплачених коштів може здійснюватися ДСА України у визначеному нею порядку або в порядку, визначеному іншим компетентним органом держави.

Судовий збір є сплаченим з моменту зарахування до спеціального фонду Державного бюджету України, і суд, який отримав справу у випадку направлення справи за підсудністю, не має права вимагати повторної сплати судового збору за місцем розгляду справи. Відтак немає підстав і для повернення судового збору в разі закриття провадження у справі та передачі справи за підсудністю іншому суду, де справа розглядається фактично.

Класичне застосування статті 7 Закону України «Про судовий збір» не слід вважати таким, що відповідає змінам, що крізь призму часу відбулися з процесуальними кодексами, щодо повернення судового збору під час направлення справи для продовження розгляду за встановленою юрисдикцією до належного суду, адже закриття провадження у справі з підстави направлення її до розгляду до суду належної юрисдикції для продовження розгляду судом належної юрисдикції не припиняє її розгляд. Судовий розгляд справи продовжується судом, до юрисдикції розгляду якого вона віднесена законом.

У такому випадку остаточний розподіл судових витрат, зокрема й відшкодування стороні, на користь якої буде прийняте рішення по суті спору, вирішуватиметься судом за результатами розгляду справи. Таке вирішення питання про повернення судового збору буде відповідати балансу інтересів держави на отримання компенсації витрат за проведення судового розгляду та здійснення судочинства, а також інтересам особи на фактичне здійснення самого правосуддя.

Отже, щоб повернення судового збору у випадку закриття провадження у справі відповідало принципам верховенства права, добросовісності, справедливості та розумності, це процесуальне питання слід вирішувати після закінчення встановленого частиною першою статті 256 ЦПК України строку на подання заяви про направлення справи для продовження розгляду судом за встановленою юрисдикцією.

В ухвалі від 12 травня 2020 року Велика Палата Верховного Суду у справі № 464/104/16 виснувала, що в разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України судовий збір підлягає поверненню.

Велика Палата Верховного Суду для забезпечення єдності судової практики щодо питання повернення судового збору в разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України з огляду на її висновки, викладені у цій постанові, відступає від такого висновку шляхом його конкретизації, виснувавши, що у разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України у випадку, коли сторона не звернулася із заявою про направлення справи за встановленою юрисдикцією в межах строку, встановленого цим Кодексом, за її заявою слід здійснити розподіл судових витрат, повернути судовий збір з державного бюджету.

У разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України (за наявності заяви позивача про направлення справи для продовження розгляду за встановленою юрисдикцією) розгляд такої справи не закінчується, а може бути продовженим компетентним судом, за результатом якого і буде здійснено розподіл судових витрат, повернення судового збору з державного бюджету.

Отже, подання позивачем заяви (у разі закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України) про направлення справи за встановленою юрисдикцією унеможлиблює повернення судового збору на підставі статті 7 Закону України «Про судовий збір».

Оскільки за результатами розгляду касаційної скарги колегія суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду передала справу для продовження розгляду, підстав для зміни, розподілу судових витрат немає.

Відтак Велика Палата Верховного Суду висновує, що розподіл, перерозподіл чи повернення судового збору має вирішувати суд установленої юрисдикції, у провадженні якого розглядається справа по суті.

Отже, ОСОБА_1 і ТОВ «ЄІГ» мали б звернутися з клопотаннями про повернення судового збору саме до Господарського суду м. Києва, який ухвалив кінцеве рішення у справі, і таке звернення є належним.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 22 травня 2024 року у справі № 760/30077/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088908>.

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України

3.1. Цивільна юрисдикція

ВП ВС конкретизувала висновок ВСУ щодо необізнаності спадкоємця про наявність заповіту як поважної причини пропуску строку для прийняття спадщини, визначивши, що необізнаність спадкоємця про наявність заповіту є поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини за обставин, коли заповіт є

єдиною підставою спадкування і незнання про його існування не вимагає від спадкоємця вчинення дій щодо прийняття спадщини.

Спадкоємець за законом, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно зі спадкодавцем, має подати до нотаріуса заяву про прийняття спадщини у встановлений строк у шість місяців, який починається із часу відкриття спадщини. Необізнаність про наявність заповіту може вважатися поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини виключно для осіб, які не є спадкоємцями за законом першої черги або кожної наступної черги спадкоємців за законом, у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, які набували право на спадкування за законом (закликані до спадкування)

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 05 липня 2023 року та постанову Хмельницького апеляційного суду від 16 серпня 2023 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11 липня 2021 року помер ОСОБА_3 – батько позивача та відповідача, після смерті якого відкрилася спадщина у виді земельної ділянки та житлового будинку.

За життя батько залишив заповіт, відповідно до якого належну йому земельну ділянку заповів позивачу.

16 березня 2022 року померла мати позивача. Після смерті матері позивач знайшов заповіт, складений батьком на його ім'я.

30 березня 2022 року позивач звернувся до нотаріуса, яка повідомила, що після смерті ОСОБА_3 Хмельницька районна державна нотаріальна контора 07 жовтня 2021 року завела спадкову справу за заявою ОСОБА_2. Тож він звернувся до нотаріуса за місцем заведеної спадкової справи для оформлення спадкових прав за заповітом після смерті батька, проте отримав відмову у видачі свідоцтва у зв'язку з пропуском строку для її прийняття.

На думку позивача, всупереч вимогам законодавства нотаріус не повідомила його про потребу подати заяву про прийняття спадщини за заповітом чи про відмову від її прийняття. Відповідач, дізнавшись про наявність заповіту на ім'я брата, також його про це не повідомив та не надав нотаріусу інформації про його місце проживання.

ОСОБА_1 вважав, що шестимісячний строк для звернення із заявою про прийняття спадщини він пропустив у зв'язку з обставинами, які є об'єктивними та істотними, не залежали від його волі та спричинили неможливість своєчасно оформити свої спадкові права, у зв'язку з чим ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про визначення йому додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини.

Суди попередніх інстанцій відмовили в задоволенні позову, відхиливши посилання позивача на необізнаність про наявність заповіту на його ім'я як

на поважну причину пропуску строку на подання заяви про прийняття спадщини після смерті батька, оскільки позивач є спадкоємцем першої черги.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Для прийняття спадщини встановлено строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини (частина перша статті 1270 ЦК України).

За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини (частина третя статті 1272 ЦК України).

Поважними причинами пропуску строку для прийняття спадщини є такі, що пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій.

Суд не може визнати поважними такі причини пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини, як юридична необізнаність позивача щодо строку та порядку прийняття спадщини, необізнаність особи про наявність спадкового майна та відкриття спадщини, похилий вік, непрацездатність, невизначеність між спадкоємцями, хто буде приймати спадщину, брак коштів для проїзду до місця відкриття спадщини, несприятливі погодні умови тощо.

За конкретних фактичних обставин кожної справи пропуск строку для прийняття спадщини суд має оцінювати з урахуванням тривалості такого пропуску та загальних засад цивільного законодавства, як-от розумність, добросовісність та справедливість.

Головною ознакою поважних причин такого пропуску є те, що вони унеможливають своєчасне звернення із заявою про прийняття спадщини.

Вирішуючи питання визначення особі додаткового строку, суд досліджує поважність причини пропуску строку для прийняття спадщини. Оцінка поважності причин пропуску строку звернення із заявою про прийняття спадщини повинна, першорядно, стосуватися періоду від моменту відкриття спадщини й до спливу шестимісячного строку, встановленого законом для її прийняття. Саме протягом цього періоду мають існувати об'єктивні та істотні перешкоди для прийняття спадщини. Інші періоди досліджуються, якщо ці перешкоди почали існувати протягом шестимісячного строку та тривали до моменту звернення до нотаріуса або до суду.

Суди мають враховувати, що безпідставне надання додаткового строку для прийняття спадщини є порушенням правової визначеності як елемента правовладдя (верховенства права) та є незаконним втручанням у права спадкоємців, які прийняли спадщину, а у разі відсутності таких спадкоємців - в інтереси територіальної громади, яка має право на визнання спадщини відумерлою.

Спадкоємець за законом першої черги здійснює право на спадкування в такому ж порядку, що й спадкоємець за заповітом, відповідно до статей 1268-1270 ЦК України, та на нього поширюються наслідки пропущення строку для прийняття спадщини, передбачені статтею 1272 ЦК України.

Тож факт усвідомлення спадкоємцем першої черги або кожної наступної черги спадкоємців за законом (у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, закликаних до спадкування), який не знав про існування заповіту, наявності в нього права на спадкування та невчинення ним неодмінних активних дій щодо встановлення спадкової маси і прийняття спадщини не свідчить про виникнення в нього об'єктивних обставин, які унеможливили або істотно ускладнили йому своєчасне звернення до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини у передбачений ЦК України строк у зв'язку з його необізнаністю про існування заповіту, складеного на його ім'я. Сам факт відмови нотаріуса, за цих обставин, у видачі спадкоємцю свідоцтва про право на спадщину не порушує принцип свободи заповіту.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду висноває, що необізнаність спадкоємця про наявність заповіту є поважною причиною пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини, що впливає з принципу свободи заповіту, проте таку необізнаність суд не повинен ототожнювати з його (спадкоємця) незнанням про його право на спадкування загалом, оскільки в такому випадку особа з незалежних від неї причин не вчиняє юридично значущих дій, які пов'язані з набуттям нею певних прав, що впливають із спадкування.

Коли ж особа усвідомлює чи повинна усвідомлювати, що вона є учасником процесу спадкування, зокрема на підставі своєї спорідненості зі спадкодавцем як спадкоємець першої черги спадкування або кожної наступної черги спадкоємців за законом, у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, закликаних до спадкування, і не вчиняє активних дій, спрямованих на прийняття спадщини (засвідчення своєї згоди на вступ у всі правовідносини спадкодавця) виходячи з обставин, які не пов'язані з об'єктивними, непереборними та істотними труднощами для своєчасного прийняття спадщини, то її необізнаність про наявність заповіту не може розглядатися як підстава для визначення її додаткового строку на подання заяви про прийняття спадщини.

Після закінчення строку, передбаченого ЦК України для подання заяви про прийняття спадщини, право спадкоємця на прийняття / відмову від прийняття спадщини є реалізованим, а його результат не підлягає зміні у зв'язку з обставинами, які залежали від самого спадкоємця, до яких, зокрема, входить пасивна поведінка спадкоємця, який усвідомлює чи повинен усвідомлювати (у зв'язку зі своєю спорідненістю зі спадкодавцем та відсутністю спадкоємців попередньої черги, закликаних до спадкування) наявність в нього права на спадкування.

З урахуванням наведених мотивів цієї постанови Велика Палата Верховного Суду дійшла переконання про наявність підстав для відступу від загального правового висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 06 вересня 2017 року у справі № 6-496цс17, про те, що «необізнаність спадкоємця про наявність заповіту є поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини», шляхом конкретизації, зазначивши таке.

Необізнаність спадкоємця про наявність заповіту є поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини, а у вирішенні питання про поважність причин пропуску строку для прийняття спадщини потрібно враховувати свободу заповіту як фундаментальний принцип спадкового права;

Втім це стосується обставин, за яких заповіт є єдиною підставою спадкування і незнання про його існування не вимагає від спадкоємця вчинення дій щодо прийняття спадщини;

Спадкоємець за законом, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно зі спадкодавцем, має подати до нотаріуса заяву про прийняття спадщини у встановлений строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини;

Тож необізнаність про наявність заповіту може вважатися поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини винятково для осіб, які не є спадкоємцями за законом першої черги або кожної наступної черги спадкоємців за законом, у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, які набували право на спадкування за законом (закликані до спадкування).

За обставинами цієї справи позивач є спадкоємцем майна померлого ОСОБА_3 за заповітом та за законом як спадкоємець першої черги.

Тож навіть у разі незнання про існування заповіту позивач як спадкоємець за законом першої черги повинен був вчинити активні дії для прийняття спадщини – подати заяву про прийняття спадщини у встановлений ЦК України строк.

Крім викладеного, у цій справі потрібно враховувати ту обставину, що існує спір між двома спадкоємцями, а не з територіального громадою. Відповідач, який також є спадкоємцем першої черги, прийняв спадщину у встановленому ЦК України порядку, тому поновленням порушених, на переконання позивача, прав відбудеться втручання у право власності відповідача, що не відповідатиме принципу пропорційності, а також це призведе до порушення принципу правової визначеності стосовно іншого спадкоємця, який добросовісно реалізувала власні цивільні права.

Також суди першої та апеляційної інстанцій не встановили факту повідомлення нотаріусом про наявність заповіту, складеного на ім'я позивача. Проте це, з урахуванням фактичних обставин цієї справи, не може слугувати підставою для задоволення позову та визначення ОСОБА_1 додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини після смерті ОСОБА_3, оскільки позивач, знаючи про смерть батька, будучи спадкоємцем першої черги спадкування за законом, який не проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, та маючи на меті реалізувати свої спадкові права, мав обов'язок звернутися до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини у встановлений шестимісячний строк як спадкоємець першої черги за законом й незалежно від його обізнаності про наявність заповіту, складеного на його ім'я, оскільки спадщину спадкоємець може прийняти лише повністю, а не частинами. Тож за наведених обставин невчинення нотаріусом певних дій стосовно позивача саме собою не створило перешкоди позивачу

у прийнятті спадщини та не унеможливило подання ним заяви про прийняття спадщини у строк, визначений статтею 1270 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 26 червня 2024 року у справі № 686/5757/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396086>.

4. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 26 червня 2024 року

Справа № 761/38813/21 (провадження № 14-76цс24)

Сторони: Київський міський центр зайнятості до ОСОБА_1 про стягнення коштів.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постановях КАС ВС від 19 грудня 2018 року у справі № 802/1206/17-а та від 11 вересня 2019 року у справі №802/213/17-а, а також КЦС ВС від 31 травня 2018 року у справі № 750/9213/16-ц щодо питання наявності або відсутності у адвоката, який не зупинив своє право на заняття адвокатською діяльністю, законної підстави на отримання статусу безробітного та отримання відповідної фінансової допомоги від держави.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 26 червня 2024 року

Справа № 930/191/23 (провадження № 14-72цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до Немирівського районного управління поліції ГУНП у Вінницькій області про відшкодування моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Мартєв С. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КЦС ВС виключна правова проблема полягає у невизначеності питання щодо прийняття апеляційної / касаційної скарги, яка не містить підпису особи, яка її подала, під текстом касаційної скарги або під відміткою про наявність додатків.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 липня 2024 року

Справа № 914/1785/22 (провадження № 12-31гс24)

Сторони: Львівська міська рада до ПП «Ярина Плюс», ФОП Михайліва Є. Є. про скасування державної реєстрації права приватної власності, визнання недійсними договорів купівлі-продажу, зобов'язання звільнити самовільно зайняті земельні ділянки шляхом демонтажу (знесення) приміщень.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: на думку КГС ВС необхідно відступити від висновку КЦС ВС, викладеного у постановках від 02 червня 2021 року у справі № 509/11/17, від 30 вересня 2022 року у справі № 201/2471/20, від 15 березня 2023 року у справі № 205/213/22, від 05 квітня 2023 року у справі № 199/6251/18, від 31 травня 2023 року у справі № 201/4483/20 про те, що належним відповідачем за позовом власника землі про знесення об'єкта самочинного будівництва є не забудовник, а останній набувач такого об'єкта, який зареєстрував за собою право власності на самочинне будівництво.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 липня 2024 року

Справа № 500/5194/16 (провадження № 14-81цс24)

Сторони: ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суддя-доповідач: Ступак О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КГС ВС від 07 квітня 2018 року у справі № 916/1435/17, про те, що у разі визначення грошового еквівалента зобов'язання в іноземній валюті сума, яка підлягає сплаті у гривнях, повинна визначатися за офіційним курсом відповідної валюти на дату, коли позивач звернувся з позовною заявою.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 липня 2024 року

Справа № 310/2210/21 (провадження № 14-82цс24)

Сторони: ОСОБА_1 звернулася зі скаргою на дії старшого державного виконавця відділу примусового виконання рішень.

Суддя-доповідач: Погрібний С. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КАС ВС від 24 березня 2023 року у справі № 640/12384/21 щодо оскарження постанови виконавця про визначення розміру додаткових витрат, винесеної у виконавчому провадженні щодо виконання виконавчого документа, у порядку цивільного судочинства.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 10 липня 2024 року

Справа № 185/8179/22 (провадження № 14-84цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Воробйова І. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: на думку КЦС ВС існує необхідність у відступі від висновку, викладеного у постанові КГС ВС від 12 червня 2018 року у справі № 908/1604/17 про те, що затвердження судом мирової угоди з одночасним припиненням провадження у справі є одноактною (нерозривною) процесуальною дією і не може розглядатися як два самостійних акти окремо - щодо затвердження мирової угоди і щодо припинення провадження.

7. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 липня 2024 року

Справа № 420/12471/22 (провадження № 11-114ап24)

Сторони: ГУ ДПС в Одеській області до АТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»), ТОВ «АГРОРАЙС» про визнання договорів недійсними.

Суддя-доповідач: Гриців М. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КАС ВС вбачає підстави для відступу від висновку, викладеного у постанові ВП ВС від 29 лютого 2024 року у справі № 580/4531/23 щодо підсудності всіх спорів з вимогами територіального органу ДПС України до платників про визнання недійсними правочинів, що суперечать інтересам держави та суспільства, господарським судам та їх розгляду в порядку господарського судочинства.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 липня 2024 року

Справа № 335/6977/22 (провадження № 14-87цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до Департаменту патрульної поліції про відшкодування моральної шкоди, завданої незаконним притягненням до адміністративної відповідальності.

Суддя-доповідач: Ступак О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КЦС ВС існує виключна правова проблема та для забезпечення розумної передбачуваності судових рішень існує очевидна необхідність формування єдиної правозастосовної практики щодо відшкодування моральної шкоди, завданої складанням протоколу працівником патрульної поліції, у разі закриття

провадження у справі про адміністративне правопорушення за відсутністю складу правопорушення.

5. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 13 червня 2024 року

Справа № 320/6885/23 (провадження № 11-100ап24)

Сторони: ОСОБА_1 до ГУ ДПС у Київській області про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

Суддя-доповідач: Шевцова Н. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: на думку КАС ВС існує виключна правова проблема, яка полягає у відсутності сталої та послідовної практики на рівні судів касаційної інстанції щодо того, хто є платником орендної плати (засновник, який уклав договір оренди, чи фермерське господарство, яке безпосередньо використовує земельну ділянку).

Позиція ВП ВС: ВП ВС викладала висновок щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах, зокрема, у постановках від 01 квітня 2020 року у справі № 320/5724/17, від 13 березня 2018 року у справі № 348/992/16-ц, від 20 червня 2018 року у справі № 317/2520/15-ц тощо. Проте КАС ВС не зазначає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права, викладеного в раніше ухвалених рішеннях ВП ВС.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 26 червня 2024 року

Справа № 206/3355/19 (провадження № 14-68цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до АТ «Українська залізниця» про визнання наказів незаконними, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, відшкодування моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Погрібний С. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вказав на необхідність забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики щодо визначення кількісного складу суду, уповноваженого для вирішення питання про повернення касаційної скарги.

Позиція ВП ВС: на розгляд ВП ВС може бути передана лише справа для розгляду касаційної скарги на судові рішення, а не питання щодо кількісного складу суду касаційної інстанції необхідного для повернення цієї касаційної скарги, яке не становить предмет касаційного оскарження. Всі процесуальні питання, пов'язані з розглядом справи, зокрема й щодо повернення цієї касаційної скарги, має вирішувати той суд, який відкрив провадження у справі та здійснює її розгляд.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 26 червня 2024 року

Справа № 372/1988/15 (провадження № 14-73цс24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі Кабінету Міністрів України та ДП «Київське лісове господарство» до фізичних осіб про визнання недійсними правочинів, державних актів, витребування земельних ділянок, визнання недійсними рішень державного реєстратора та визнання відсутнім права власності.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити (уточнити) висновок, викладений у постанові ВП ВС від 31 жовтня 2018 року у справі № 372/1988/15 щодо початку перебігу позовної давності у разі звернення до суду з позовом прокурора від імені органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах.

Позиція ВП ВС: за змістом частини четвертої статті 403 ЦПК України правовою підставою для передачі справи на розгляд ВП ВС може бути необхідність відступлення від раніше сформульованого висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах в іншій справі, а не в тій справі, яка передається на розгляд Великої Палати, і в якій було сформульовано попередній висновок. Обґрунтовуючи передбачену частиною четвертою статті 403 ЦПК України підставу передачі цієї справи на розгляд ВП ВС, КЦС ВС вказує на необхідність відступлення (уточнення) від висновку, викладеного в постанові ВП ВС від 31 жовтня 2018 року у цій справі, що з огляду на наведені вище мотиви суперечить змісту частини четвертої статті 403 ЦПК України.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 липня 2024 року

Справа № 911/1474/23 (провадження № 12-34гс24)

Сторони: Жіночий монастир Святої Рівноапостольної Марії Магдалини Білоцерківської єпархії УПЦ до Білоцерківської міської ради Київської області про визнання незаконним та скасування рішення.

Суддя-доповідач: Банасько О. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КГС ВС порушує питання відступу від висновку викладеного в постанові ВП ВС від 05 листопада 2019 року у справі № 906/392/18 щодо підстав припинення права постійного користування земельною ділянкою шляхом його уточнення (доповнення) висновком про те, що втрата релігійною громадою (організацією) статусу юридичної особи, яка зареєстрована в установленому законодавством порядку, є підставою для припинення права постійного користування земельною ділянкою відповідно до пункту «в» частини першої статті 141 ЗК України.

Позиція ВП ВС: обґрунтування КГС ВС необхідності уточнення висновку щодо застосування норм права, викладеного в постанові ВП ВС від 05 листопада 2019 року у справі № 906/392/18, не знайшло свого підтвердження, оскільки висновки, від яких пропонується відступити, шляхом їх уточнення, сформульовані ВП ВС у справі за інших правовідносин, які не є подібними до правовідносин у цій справі.

5. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 липня 2024 року

Справа № 580/5882/22 (провадження № 11-124апп24)

Сторони: ОСОБА_1 до Міністерства освіти і науки України про визнання протиправними дій і зобов'язання вчинити дії, визнання протиправним і скасування наказу.

Суддя-доповідач: Желєзний І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: колегія КАС ВС зауважила, що оскільки чинним законодавством не передбачено кількості термінів перебування на посаді керівника відповідного закладу вищої освіти, не врегульовано статус виконуючого обов'язки керівника закладу вищої освіти та зарахування здійснення таких повноважень у строк обіймання посади в рамках визначення 10-річного перебування особи на посаді ректора, то виникає необхідність врегулювання цих питань, що у подальшому гарантуватиме забезпечення (певність) змісту права особи на зайняття посади керівника відповідного закладу вищої освіти і можливість скористатися цим правом.

Позиція ВП ВС: колегія суддів у своїй ухвалі не обґрунтувала кількісні та якісні показники, які б свідчили про наявність інших справ з подібними правовідносинами та формування судами різної правової практики при їх вирішенні, а передача цієї справи на розгляд ВП ВС була б необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

6. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 липня 2024 року

Справа № 360/917/23 (провадження № 11-85апп24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі Служби у справах дітей Северодонецької міської військової адміністрації до Державного навчального закладу «Северодонецький професійний ліцей» про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Кривенда О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключна правова проблема полягає у відсутності єдиного підходу у формуванні судової практики щодо застосування статті 23 Закону України «Про прокуратуру» у категорії спорів, в яких прокурор звертається до суду та обґрунтовує інтерес держави у сфері охорони дитинства бездіяльністю виконавчого органу місцевого самоврядування щодо нездійснення контролю

та ініціювання виплати навчальними закладами, де проходили навчання діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, одноразової грошової допомоги, передбаченої статтею 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Позиція ВП ВС: констатація наявності певної правової проблеми без відповідного обґрунтування її виключності не означає наявності підстави для передачі справи на розгляд ВП ВС та не зумовлює доцільності розгляду цієї справи.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 09 липня 2024 року

Справа № 910/2876/17 (провадження № 12-37гс24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі Кабінету Міністрів України до Одеської ОДА, ТОВ «Енерго Продукт ЛТД» про визнання незаконним та скасування розпорядження, визнання недійсним договору оренди.

Суддя-доповідач: Уркевич В. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає, що висновок ВП ВС, викладений у постанові від 26 травня 2020 року у справі № 912/2385/18 щодо наслідків встановлення судами відсутності підстав для представництва прокурором інтересів держави вже після відкриття провадження, підлягає уточненню у тому сенсі, що в разі встановлення судами відсутності підстав для представництва прокурором інтересів держави вже після відкриття провадження у справі судам також необхідно надавати оцінку обґрунтованості (ефективності) обраного позивачем способу захисту порушеного права та/або інтересу задля дотримання принципів процесуальної економії та розгляду справи в розумні строки, які є складовою гарантій справедливого суду.

Позиція ВП ВС: у постанові ВП ВС від 26 травня 2020 року у справі № 912/2385/18 викладено висновок щодо застосування норми права у подібних правовідносинах (щодо підстав для здійснення прокурором представництва інтересів держави), що відповідно до частини шостої статті 303 ГПК України свідчить про недоцільність розгляду цієї справи ВП ВС. З часу ухвалення зазначеної постанови суспільний контекст не змінився, а такі вади правозастосування, які б зумовлювали потребу відступити від сформульованого у цій постанові висновку, - відсутні.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 09 липня 2024 року

Справа № 378/7/23 (провадження № 14-86цс24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі Ставищенської селищної ради до ОСОБА_1 про скасування державної реєстрації права власності та витребування земельної ділянки.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновків судів касаційних інстанцій про те, що суд касаційної інстанції повноважний відмовити у відкритті касаційного провадження у зв'язку із необґрунтованістю касаційної скарги у випадку, коли об'єктом касаційного оскарження є постанова суду апеляційної інстанції, прийнята за результатом перегляду ухвали суду першої інстанції, якою позов залишений без розгляду.

Позиція ВП ВС: КЦС ВС ухвалою від 31 липня 2023 року вже відкрив у цій справі касаційне провадження. Отже, у цій справі питання про застосування положень пункту 5 частини другої та частини четвертої статті 394 ЦПК України вже вирішено, висновки ВП ВС щодо застосування вказаних норм процесуального права не можуть вплинути на результат судового рішення, яке вже ухвалено КЦС ВС у цій справі.

9. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 09 липня 2024 року

Справа № 127/22428/21 (провадження № 14-88цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 та ОСОБА_3 про встановлення факту проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу, визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним, скасування державної реєстрації права власності, поділ спільного майна.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за доцільне відступити від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц про те, що вимоги про встановлення юридичного факту не є вимогами, які забезпечують ефективний захист прав у справах про поділ майна подружжя, а лише підставою для вирішення такої справи.

Позиція ВП ВС: ВП ВС не вбачає підстав втретє викладати той самий правовий висновок, який навіть в ухвалі КЦС ВС про передачу справи не ставиться під сумнів.

10. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 09 липня 2024 року

Справа № 752/6166/17 (провадження № 12-32гс24)

Сторони: ЗАТ «Київгума» в особі ліквідатора Кудляка Є. В. до державного реєстратора КП «Спецжитлофонд» Коровайко О. С., приватного нотаріуса Некрилова К. Ю. та фізичних осіб про визнання протиправними та скасування рішень.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: на думку КГС ВС необхідно відступити від висновку, викладеного в постанові КЦС ВС від 18 березня 2020 року у справі № 752/6166/17, у частині застосування статті 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» щодо повноважень арбітражного керуючого чи ліквідатора за рішенням комітету кредиторів банкрута звертатися виключно до господарських судів у порядку ГПК з позовом від імені боржника/банкрута для вирішення спорів.

Позиція ВП ВС: висновки ВП ВС викладені у постановах від 15 січня 2020 року у справі № 607/6254/15-ц та від 28 січня 2020 у справі № 50/311-б аналогічні за змістом висновку КЦС ВС, від якого вважає за необхідне відступити КГС ВС. Однак передаючи справу на розгляд ВП ВС, КГС ВС не порушує питання щодо відступу від зазначених висновків ВП ВС.

11. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 10 липня 2024 року

Справа № 369/5621/19 (провадження № 14-83цс24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі ДП «Київське лісове господарство», Київського обласного та по місту Києву управління лісового та мисливського господарства до Гореницької сільської ради, ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання незаконним та скасування рішення сільської ради, витребування земельної ділянки із чужого незаконного володіння.

Суддя-доповідач: Ступак О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує очевидна необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у справах за позовом прокурора в інтересах держави в особі обласних управлінь лісового та мисливського господарства в частині визначення компетенції цих органів.

Позиція ВП ВС: колегія суддів КЦС ВС у своїй ухвалі належним чином не обґрунтувала кількісного і якісного критеріїв для прийняття ВП ВС справи до розгляду, а також виключності правової проблеми і того, що без передачі справи на розгляд ВП ВС неможливо забезпечити розвиток права.

12. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 10 липня 2024 року

Справа № 372/2038/22 (провадження № 14-85цс24)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання права власності на частину матеріалів, обладнання тощо, використаних у процесі будівництва (реконструкції) будинку.

Суддя-доповідач: Воробйова І. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС передав справу для відступу від висновку, викладеного в постанові ВП ВС від 12 квітня 2023 року у справі № 511/2303/19 щодо застосування припису абзацу першого частини третьої статті 331 ЦК України, а саме про те, що у разі неможливості поділу незакінченого будівництвом будинку суд може визнати за сторонами спору право власності на будівельні матеріали і конструктивні елементи будинку; визнаючи таке право, суд у рішенні має зазначити (назвати) ці матеріали чи обладнання.

Позиція ВП ВС: колегія суддів не навела, а ВП ВС не встановила об'єктивних причин відступу від попереднього правового висновку, якими, за усталеною практикою ВП ВС, можуть бути очевидні вади попереднього рішення (неефективність, неясність, неузгодженість) чи зміна суспільного контексту.

13. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 липня 2024 року

Справа № 160/11921/20 (провадження № 11-109апп24)

Сторони: ОСОБА_1 до держави в особі Державної казначейської служби України, Дніпропетровської обласної прокуратури про визнання бездіяльності протиправною та стягнення матеріальної шкоди у вигляді недоотриманої заробітної плати.

Суддя-доповідач: Кривенда О. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключна правова проблема полягає в тому, чи можна розцінювати недоотриману заробітну плату як шкоду в розумінні частини третьої статті 152 Конституції України, і якщо так, то яким є механізм її розрахунку (яким розміром посадового окладу варто керуватися, які складові заробітної плати мають враховуватися тощо), а також порядок її стягнення (з кого і за якою класифікацією належить стягувати відповідні кошти), адже наразі не існує нормативно-правового акта, яким би держава встановила такий порядок.

Позиція ВП ВС: в ухвалі про передачу справи на розгляд ВП ВС відсутнє обґрунтування того, чому дану справу КАС ВС не може вирішити самостійно; немає посилання на правові висновки суду касаційної інстанції, які суперечать один одному, а навпаки, у ній ідеться про усталеність позиції Верховного Суду у справах зазначеної категорії.

14. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 липня 2024 року

Справа № 922/4055/23 (провадження № 12-38гс24)

Сторони: Прокурор в інтересах держави в особі Міністерства оборони України до ТОВ «Агрохолдинг-С» про визнання недійсними договорів в частині; стягнення сплаченого ПДВ, трьох процентів річних та інфляційних втрат.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключна правова проблема полягає у різному тлумаченні застосування положень постанови КМУ від 02 березня 2022 року № 178 «Про деякі питання обкладення податком на додану вартість за нульовою ставкою у період воєнного стану» в питанні стягнення надміру сплачених сум податку на додану вартість внаслідок укладання під час дії воєнного стану договорів з постачання товарів для заправки (дозаправки) або забезпечення транспорту Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань, їх з'єднань, військових частин, підрозділів, установ або організацій, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету, для потреб забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не зробив посилання на справи іншої, крім господарської, юрисдикції, а також не вказав чому дане правове питання не може бути вирішене відповідною палатою чи об'єднаною палатою КГС ВС у порядку, встановленому частинами першою, другою статті 302 ГПК України. На розгляд ВП ВС у цій справі передані питання, які можуть бути вирішені КГС ВС як належним судом.

15. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 липня 2024 року

Справа № 904/2465/21 (провадження № 12-39гс24)

Сторони: ПрАТ «Мода-Сервіс» до ТОВ «Бонорум Компані», Компанії JACKTOWN UNIVERSAL LLP, ТОВ «Рентон ЛТД» про визнання договорів недійсними та витребування майна.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: на переконання КГС ВС є підстави для відступу від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 13 березня 2024 року у справі № 757/23249/17 щодо питання обізнаності контрагента з повноваженнями особи, яка підписує договір.

Позиція ВП ВС: КГС ВС, зазначивши власні міркування стосовно вирішення цієї справи по суті, фактично не погоджується з умовиводами ВП ВС. КГС ВС не вказує конкретних причин необхідності відступу від зазначеного правового висновку, зокрема, у чому полягає його практична неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість, застарілість унаслідок зміни суспільного контексту чи розвитку суспільних відносин у певній сфері або їх правового регулювання тощо.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 01.07.2024 по 31.07.2024 / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Великої Палати Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС доктор юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України Уркевич В. Ю. Київ, 2024. Вип. 47. – 40 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://wa.me/supremecourt_ua)

 so.supreme.court.gov.ua